

Asia: Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle koskien Horisontti Eurooppaa

Viite: U 73/2025 vp

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle koskien Horisontti Eurooppa -puiteohjelman seuraavaa kautta (2028–2034).

Unifi pitää myönteisenä, että Suomi tukee komission esitystä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen merkittävästä kasvattamisesta. Korostamme, että **Suomen tulee määrätietoisesti puolustaa komission ehdottamaa 175 miljardin euron rahoituskehystä neuvotteluissa**. Rahoituksen vahvistaminen tukee suoraan Suomen kansallista tavoitetta nostaa T&K-intensiteetti 4 prosenttiin sekä kasvattaa Suomen saantoa EU-rahoituksesta. Nykyisessä Horisontti Eurooppa -puiteohjelmassa Suomi on nettosaaja, ja yliopistot ovat olleet tässä asemassa ratkaisevia toimijoita. Yliopistot ovat kotouttaneet menestyksekkäästi yli 40 prosenttia Suomeen tulleesta puiteohjelma rahoituksesta, mikä osoittaa niiden vahvan integraation puiteohjelmaan ja keskeisen roolin eurooppalaisessa tutkimus- ja innovaatioyhteistyössä.

Unifi pitää erittäin myönteisenä, että Suomen kanta painottaa, että **Horisontti Eurooppa -ohjelman tulee jatkossakin rahoittaa huippututkimusta ja innovaatioita laatu- ja avoimen kilpailun kautta**. Menestys tiukassa rahoitus- ja yhteistyökilpailussa edellyttää, että kansallinen tieteen ja tutkimuksen taso on korkea ja sitä tuetaan myös kansallisella T&K-politiikalla ja -rahoituksella.

Avoin kansainvälinen T&I-ympäristö turvattava

Puiteohjelman laaja kansainvälinen avoimuus ja assosiaatiosopimukset myös Euroopan ulkopuolisten maiden kanssa ovat tutkimus- ja innovaatiotoiminnan elinehto. Yliopistojen kannalta on keskeistä, että puiteohjelma säilyy maailmanlaajuisesti avoimena. Kansainvälistä tutkimus- ja innovaatiotoimintaa sekä kolmansien maiden osallistumista ei tule rajoittaa yleisluonteisesti, vaan riskiperusteisesti ja oikeasuhtaisesti. Kilpailukykyrahaston yhteinen sääntökirja tai kaksikäyttötutkimuksen uudet vaatimukset eivät saa lähtökohtaisesti kaventaa yhteistyötä.

Unifi korostaa, että Suomen tulee edistää selkeitä, rajattuja ja ennakoitavia turvallisuus- ja riskienhallintasääntöjä, jotta ne eivät muodosta osallistujille kohtuutonta hallinnollista tai juridista riskiä. Suomen kannan mukaisesti kaksikäyttötutkimus ei saa heikentää puiteohjelman laatu- ja avoimuutta, eikä sen tule tarpeettomasti rajoittaa tieteen ja tutkimuksen vapautta.

Synergiat ja kytkennät kilpailukykyrahaston kanssa vaativat tarkennuksia

Unifi pitää tavoiteltavana sujuvaa jatkumoa Horisontti Euroopan ja Euroopan kilpailukykyrahaston välillä, mutta korostaa **Horisontti Euroopan itsenäistä, tieteelliseen laatuun ja kilpailuun perustuvan sääntöpohjan tärkeyttä**. Horisontti Euroopalle tulee määritellä selkeät ja itsenäiset ohjelmatavoitteet, jotka perustuvat EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen oikeusperustaan ja kattavat tutkimuksen ja innovoinnin erinomaisuuden,

osaamisen kehittämisen, yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, kestävyys ja pitkä aikavälin kilpailukykyyn.

Unifi korostaa, että puiteohjelman ja kilpailukykyrahaston tiivis yhteys ja täydentävyys saa tarkoittaa päällekkäisyyksien poistamista, mutta ei ohjelmien erityispiirteiden kaventamista tai yhdenmukaistamista. Unifi suhtautuu varauksella Horisontti-ohjelman sisällölliseen alistamiseen erityisesti Pilari II osalta ehdotetun kilpailukykyrahaston ohjaukseen ja korostaa, että laadun tulee säilyä ensisijaisena arviointikriteerinä.

Osallistumista ja tulosten levittämistä koskevien sääntöjen osalta kilpailukykyrahastoon sisältyvien nopeutettujen ja kohdennettujen toimien soveltaminen, missä komissio voi ohittaa arviointimekanismin ja jäsenvaltioiden konsultoinnin kokonaan heikentäisivät puiteohjelman kriittisiä elementtejä ja menestystekijöitä koskien yhteistyötä, avointa kilpailua ja korkeaa laatua.

Yksinkertaistaminen

Unifi pitää ohjelman yksinkertaistamista tervetulleena suuntana. Korostamme Suomenkin kannan mukaisesti, että toimet tulisi toteuttaa siten, että löydetään riittävä tasapaino yhtäältä joustavuuden ja toisaalta ennakoitavuuden välillä. **Yksinkertaistamisen ei tulisi johtaa läpinäkymättömiin prosesseihin, siirtää taakkaa toteuttaville tahoille tai toimia keinona lisätä Horisontti Euroopan poliittista ohjausta.**

Unifi suhtautuu varauksella komission ehdottamaan yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen soveltamiseen. Esimerkiksi kertakorvausten (lump sum) toimivuudesta hankkeen aikana on kertynyt vasta vähäistä kokemusta ja sen laajentaminen ensisijaiseksi kustannusmalliksi nykyiseen näyttöön perustuen on ennenaikaista.

Ohjelmarakenne ja pilarit

Unifi pitää erittäin myönteisenä, että Suomi tukee Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) keskeistä roolia tutkijalähtöisen huippututkimuksen vahvistajana sekä sen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Läpimurtotutkimuksella on kriittinen rooli innovaatioiden edistämässä ja konkreettisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten hyötyjen tuottamisessa. Unifi korostaa, että ERC:n lisäksi myös tutkijaurien kehittäminen, varhaisen vaiheen tutkimusyhteistyöhankkeet sekä Euroopan innovaationeuvoston tutkimusperustaiset instrumentit (Pathfinder ja Transition) on turvattava. **Samalla on varmistettava, että näiden toimintojen rahoituksen suhteellinen osuus vahvistuu tulevassa puiteohjelmassa.**

Vahva yhteistyöpilari on Horisontin ydinelementti. Unifi korostaa, että pilarin II osalta on varmistettava **tasapainoinen ja toisiinsa nivoutuva jatkumo tutkimuksesta innovaatioihin koko teknologiavalmiustasojen (TRL) skaalalla.** Uutta luova tutkimus, soveltava tutkimus, innovaatiot ja kehittäminen eivät ole toisistaan erillisiä, vaan jatkuvien ja toisiinsa linkittyvien prosessien osia. Pilarin II tulee sisältää riittävästi mahdollisuuksia myös alkuvaiheen tutkimusyhteistyöhankkeille, ei vain tutkimustulosten ja innovaatioiden skaalaamiseen, hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen, joita palvelee kilpailukykyrahasto.

Unifi korostaa, että **Pilari II:n kilpailukyky- ja yhteiskuntaosoiden rahoitusta on tasapainotettava, jotta Euroopan kyky vastata haasteisiin – kuten demokratian vahvistamiseen, osallisuuden edistämiseen, yhteiskunnallisen resilienssin rakentamiseen ja kestävään siirtymään – säilyy.** On tärkeää varmistaa, että

yhteiskuntaosio keskittyy aidosti monitieteiseen tutkimukseen yhteiskunnallisista haasteista ja tunnistaa yhteiskunta- ja humanististen tieteiden sekä taiteiden keskeisen roolin näiden ilmiöiden analysoinnissa ja ratkaisujen kehittämisessä.

Unifi pitää ongelmallisena Pilari II:n kilpailukykyosion työohjelmien alistamista kilpailukykyrahaston sisällölliselle ohjaukselle, sillä rahaston toteutukseen ja vaikutusketjuun liittyy edelleen merkittäviä epäselvyyksiä. **On tärkeää varmistaa, että poliittinen ohjaus ei johda hakujen liialliseen ennakkomäärittelyyn, vaan pilarin toteutuksessa säilyy tilaa uusille avauksille, tieteelliselle luovuudelle ja tutkimusvetoiselle yhteistyölle.**

Unifi kannattaa Suomen näkemystä siitä, että eurooppalaista tutkimusalue (ERA) tulisi kehittää tiiviissä yhteistyössä eurooppalaisen koulutusalueen (EEA) kanssa. **ERA:n tulisi edistää nimenomaan laadukkaan ja vaikuttavan tutkimuksen edellytyksiä.** ERA-toimet linkittyvät tiiviisti myös kansallisiin pitkäjänteisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan kehittämisen tavoitteisiin. Unifi toivoo, että Suomessa kansallista yhteistyötä ERA-toimien strategisessa toimeenpanossa edistettäisiin toimiin sitoutuneiden ministeriöiden ja sidosryhmien edustajien kesken.

Unifi korostaa, että puiteohjelman on olennaista tukea eurooppalaista tutkimusinfrastruktuuriyhteistyötä, parantaa infrastruktuurien yhteiskäyttöä ja lisätä niiden saatavuutta. Tutkimus- ja teknologiainfrastruktuureja on kehitettävä kokonaisuutena, joka tukee tasapainoisesti koko TKI-jatkumoa. Koordinoinnin avulla tulee varmistaa toimivat rakenteet kansallisen ja eurooppalaisen infrastruktuurikehittämisen ja -investointien välille.

Unifi yhtyy Suomen kantaan siitä, että puiteohjelman widening-toimien tulee olla rajattuja ja niiden painopiste on siirrettävä kapasiteetin rakentamisesta tutkimus- ja innovaatioyhteistyöhön. Komission ehdotus kytkeä kapasiteetinrakentamistoimet maiden kansallisten T&K-panostusten toteutumiseen on kannatettava.

Komiteamenettely ja työohjelmien hyväksyntä

Unifi tukee vahvasti Suomen kantaa siitä, että jäsenvaltioilla tulee säilyä aito mahdollisuus vaikuttaa puiteohjelman sisältöön myös ohjelmakauden aikana. On tärkeää varmistaa, että myös yliopistoilla — ohjelman keskeisillä osallistujilla ja rahoituksen merkittävillä kotouttajilla — on toimivat mahdollisuudet osallistua valmisteluun ja vuoropuheluun kansallisissa rakenteissa.

Unifi pitää lisäksi tärkeänä, että puiteohjelman komitearakenne heijastaa ohjelman ehdotettua rakennetta. Komiteamenettely tulisi ulottaa myös Pilari II:n kilpailukykykomponenttiin kuuluviin tutkimus- ja innovaatiotoimiin. Komission nykyisen ehdotuksen mukaan nämä toimet olisi toteutettava kilpailukykyrahaston asetuksen kautta, mikä heikentäisi jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuuksia puiteohjelman sisällöllisiin linjauksiin. Unifin näkemyksen mukaan on välttämätöntä, että kaikki puiteohjelman tutkimus- ja innovaatiotoimet pysyvät ohjelmakomiteoiden alaisuudessa, jotta sisältö ohjautuu asiantuntijalähtöisesti ja jäsenvaltioiden vaikutusvalta säilyy tasapainoisena.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jari Ojala
puheenjohtaja

Heikki Holopainen
toiminnanjohtaja